כ: ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

צריך שיהא לילה ויום מן החדש בו'. הא דמאיימין על העדים על המדש שלא נראה בזמנו לומר ראינו מע"פ שלא ראו הני מילי כשיום שלשים לילה ויום מן המדש:

חצות לילה איבא בינייהו. פי' בקונטרס שראה ביסודו של רבי סעדיה שהלבנה לעולם לפני חדושה בקרן מזרחית דרומית ולאחר חדושה בקרן מערבית דרומית וכשהיא במזרח נראית לבני מזרח ולא לבני מערב וכשהיא במערב נראית לבני מערב ולא לבני מזרח ולכך הלבנה היא לבני בבל שבמזרח אינה מתכסה אלא שש שעות ולבני ארץ ישראל הרחוקים מתכסה י"ח שעות והחדשה אינה מתכסה לבני ארץ ישראל שבמערב כי אם שש שעות ולבני בבל הרחוקים מתכסה י"ח שעות ולאחר דיליף מיום הכפורים היום הולך אחר תחלת הלילה ואם נראתה היא בתחלת הלילה אוב אין מקדשין החדש ביום ולאחר דיליף מפסח לא חיישינן אלא שלא תראה מחצות הלילה ואילך ולפי שיטת הקונטרס משמע דלא חיישינן כלל בבני בבל אלא בבני ארץ ישראל דאע"ג דחזו בני בבל היא הלבנה בלילה מקדשין בני א"י את החדש לאחרתו ביום ולא חיישינן ובני בבל מונין יום הכפורים וכל המועדות מאותו היום שראו בני א"י החדשה אע"פ שהם ראו הלבנה בלילה וזהו תימה ממאי דקרא קפיד אבני א"י ולא קפיד אבני בבל ועוד משהלבנה מתחלת להתחסר לעולם לא תראה עוד בתחלת הלילה עד שתתחדש שכן סדרה בתחלת לידתה יולאה מביום ונראית בתחלת הלילה מעט ואוקעת ובלילה שלאחריו שוהה מעט יותר לשקוע ומוספת בכל לילה עד שתתמלא ואז יולאה בתחילת הלילה וזורחת כל הלילה עד היום ושוקעת לאור הבקר ואח"כ מתחלת להתחסר ומאז שוהה לגמת תחלת כל הלילה ומוספת בכל לילה לשהות מלגמת יותר ויותר עד סוף החדש וכל מה שהיא מחסרת מן הלילה היא משלמת מן היום בין בתחלת החדש בין בסופו ויותר היה נראה לפרש דמיירי הכא לענין המולד דלריך שיהא לילה ויום מן החדש שיהיה המולד מבערב של עשרים ושבעה באדר שיהא יום שלשים ולילו הכל מן המולד החדש אבל אין המנהג כן דלא פסלינן מולד זקן אלא כשנולד אחר שמונה עשר י"א דלריך לילה ויום מן החדש כלומר לריך שיהא סדר הקידוש לילה ויום ולא יום ולילה ואם היה המולד ביום קודם חצות וקדשוהו ב"ד נתקדשה לילה שלפניו ואם נולד אחר חצות ולא נראית ביום אין מקדשין אלא למחר ואין יום זה שלפניו מתקדש עמו והיינו דאמרה דר' שמלאי ולפירוש זה לא ניחא הא דקאמר איכא בינייהו חצות לילה דליכא מאן דאמר שמשהכה לא חיל יום טוב ולאם חדש

לוי

האי מיחזי כשקרא. כשנראית בזמנה ואינן מעידין הרבה אחרים יש שראוהו ונראה שעל שקר עברוהו אבל כשלא ראוהו ואמרו ראינו אין שקר נודע: **יכילנא לתקוני.** אלא ראיית עדים כי בקי אני בתולדות הלבנה והילוכה ומדר המזלות: **סוד העיבור.** בריתא שנויה בדמזיס: **נולד קודם חצות או לאחר חצות.** כך שנוי בה וכמו בעלמא הוא לומר קודם חצות אחוק מנולד לאחר חצות: **ידע מר.** מה חילוק יש: **כי סליק רבי זירא שלח להו.** שבבבל שני דברים שלמד כאן: **צריך שיהא לילה ויום מן החדש.** היום הולך אחר הלילה להיות היום מן החדש שהיה בו ליל שלפניו למדנו שאם נראית הלבנה היא משמשיכה יום עשרים ותשעה שהוא ליל שלשים אין מקדשין אותו ביום שלשים. ומ"מ פשיטא דאין מקדשין שהרי לא תראה החדשה ביום שלשים דקיימא לן עשרים וחדנבה שני מכסי סיהרא כדאמרינן לקמן מיהטריך למ"ד מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו ואשמעינן דאם נראית היא בלילה אין מאיימין שהרי הכל ראו שהלילה מן החדש שעבר: **ווו שאמר אבא אבוה דר' שמלאי.** לפני שמואל ולא ידע לפרשה מה חילוק בין נולד קודם חצות לנולד לאחר חצות אני מפרשה לכם: **מחשכין.** את מולד הלבנה: **נולד קודם חצות.** היום בידוע שנראה היום קודם שתשקע החמה שאין הלבנה מתכסה מבני א"י שהם במערב (ה) אלא שש שעות אחר חדושה שהלבנה בקרן מערבית דרומית ונראית להם: ד)[לא] **נולד** ד)[**עד**] **אחר חצות.** בידוע שלא יראה היום שהיא קטנה כל שש שעות ונעלמת מעין כל: **למאי נפקא מינה.** למיתסר הרי על פי עדים אנו מקדשין: **לאבהושי סהדי.** אם נולד אחר חצות ואמרו ראינו החדשה לפני שקיעת החמה כדי לקדשו היום עדי שקר הם: **כ"ד שעי מכסי סיהרא.** סמוך לחדושה מלפניו ומאחריו היא מתכסה מן העין מתוך קוטנה שש שעות לפני חדושה ושש שעות לאחר חדושה נעלמת מכל אדם קודם לכן ולאחר מכאן שתים עשרה שעות שהיא במזרח נראית לבני מזרח ולא לבני מערב מתוך קוטנה וכשהיא במערב נראית לבני מערב ולא לבני מזרח והיא לעולם לפני חדושה בקרן מזרחית דרומית ולאחר חדושה בקרן מערבית דרומית כך ראיתי ביסודו של רבי סעדיה ז"ל הילכך כשהיא מתכסה במזרח אין החדשה נראית לבני מזרח עד כ"ד שעות: **לדידן.** לבבל דקיימין במזרח: **מכסיא שיש מעשיקא.** ולא יותר. מה טעם מפני שהלבנה היא שלפני חדושה בקרן דרומית מזרחית ורואין אותה בני בבל המסוכים למזרח ונעלמת מהן מכאן ואילך מתוך קוטנה ולאחר שש שעות של חדושה היא עומדת בקרן דרומית מערבית ורואין אותה בני א"י

הסמוכין למערב ולא בני בבל וכן כל י"ב שעות שלאחר שש שעות הראשונות הרי שמתכסה החדשה מבני בבל י"ח שעות ולאחר י"ח שעות כבר גדולה היא ונראית בכל מקום: **לדידהו שיש מחדשא.** כמו שפירשתי שלבסוף שש נראית לבני מערב: **ומתיסר מעשיקא.** כמו שפירשתי שהיא בסוף תכליתה לעולם במזרח וכל שמונה עשרה שעות של יום בבל מתוך קוטנה לא נראית במערב אבל קודם לכן גדולה היתה ונראית למרחוק: **לאבהושי סהדי.** אם יאמרו ראינו היום והחדשה בתוך עשרים ואחדנבע שעות שקר העידו: **עד ערב משכמו.** למדנו שהיום הולך אחר הלילה לענין המועדות: **עד יום האחד ועשרים בערב.** למדנו ראיה מן המועד בערב הרי שהלך היום אחר הלילה: **חצות לילה איכא בינייהו.** מאן דליף מיום הכפורים הולך אחר תחילת הלילה דכתיב מערב עד ערב ולדידיה אם נראית היא בתחילת ליל שלשים שוב אין המדש מתקדש ביום שלשים. ולמאן דליף ממלות אין היום הולך אחר תחילת הלילה שהרי מחצות לילה הראשון של פסח עד יום האחד ועשרים אכילת מלה רשות ובלבד שלא יאכל חמץ כדאמרינן בשילהי ערבי פסחים (דף קכ:) וחצות לילה ראשון חלוק מהם ונמשך עם הפסח הנשחט בארבעה עשר שהמלה נאכלת עמו חובה ולדידיה אפילו נראית היא בתחילת הלילה מאיימין למחר על העדים לומר ראינוהו אם צריכין אנו לקדשו לגרחיק יום הכפורים משום: **כל ספיקא לקמיה שדינן.** אין אנו צריכין להקדיש פסח או סוכות כי"ד ליום שלשים של אדר ושל אלול מחמת ספק שמא קדשו בית דין את המדש ביום עשרים ותשעה אבל צריכין אנו לעשות יום טוב שני ביום ט"ז מספק שמא עיברו ב"ד את האדר וקבעו ניסן ביום שלשים ואחד וכן באלול: **למימרא דחמיסר ושיתסר כו'.** בניחותא כלומר אשמעינן רב נחמן הכי: **דלמא חסרו נאב.** ונמצא יום עשרים ותשעה באלול שלנו שעיברנו את אב היה יום שלשים שלהן וקבעו בו ראש השנה וכן לענין ניסן דלמא חסרו לשנה: תרי

האי מיחזי כשקרא האי לא מיחזי כשקרא אמר שמואל יכילנא לתקוני לכולה גולה אמר ליה אבא אבוה דרבי שמלאי לשמואל ידע מר האי מילתא דתניא בסוד העיבור נולד קודם חצות או נולד אחר חצות א"ל לא אמר ליה מדהא לא ידע מר איכא מילי אחרנייתא דלא ידע מר כי סליק רבי זירא שלח להו צריך שיהא לילה ויום מן החדש וזו שאמר אבא אבוה דר' שמלאי מחשבין את תולדתו נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה לא נולד קודם חצות בידוע שלא נראה סמוך לשקיעת החמה למאי נפקא מינה אמר רב אשי [6]לאבהושי סהדי אמר רבי זירא אמר רב נחמן [7]כ"ד שעי מכסי סיהרא לדידן שית מעתיקא ותמני סרי מחדתא לדידהו שית מחדתא ותמני סרי מעתיקא למאי נפקא מינה אמר רב אשי [8]לאבהושי סהדי אמר מר צריך שיהא לילה ויום מן החדש מגלן ר' יוחנן אמר [9]מערב עד ערב ריש לקיש אמר [2]עד יום האחד ועשרים לחדש בערב מאי בינייהו אביי אמר משמעות דורשין איכא בינייהו רבא אמר חצות לילה איכא בינייהו אמר רבי זירא אמר רב נחמן כל ספיקא לקמיה שדינן [10]למימרא דחמיסר ושיתסר עבדינן ארביסר לא עבדינן וליעבד נמי ארביסר דלמא חסרוה לאב וחסרוה [11]לאלול

מסורת הש"ס

1) שבת שבתון הוא לכם ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב מערב עד ערב תשבתו שבתכם:
ויקרא כג לב
2) בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב: שמות יב יח

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה נולד קודם כו' שהם כמערב מתוך קוטנה אלא שש שעות אחר חדושה שהלבנה לעולם:

גליון הש"ם

גמ' לאבהושי סהדי. עיין לקמן מד ע"ב תד"ה לאמיטו:

רבינו חננאל (המשך)

ערב, ר' שמעון בן לקיש אמר מהכא עד יום האחד ועשרים לחודש בערב, מאי בינייהי, אמר אביי משמעות דורשין איכא בינייהו. כלומר, זה דורש מזה הפסוק, וזה דורש מזה הפסוק, ושניהם דבר אחד אמרו. זה אין צריך פירוש. רבא אמר חצות לילה איכא בינייהו. ר' יוחנן שאמר מערב עד ערב סבר אם נולדה הלבנה בתחלת שעה ראשונה של לילה, קובעין בו ביום ראש חודש, דהא איכא מערב עד ערב. ור' שמעון בן לקיש (סבר) כתיב שבעת ימים מצת תאכלו, וכתיב בערב תאכלו מצות עד יום האחד ועשרים לחדש בערב, וכתיב בפסח ואכלו את הבשר בלילה הזה, וכתיב ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה, וקיימא לן דהוא חצות לילה, שנאמר ויהי בחצי הלילה, ונמר הלילה הזה של אכילת פסח מן הלילה הזה של עברת מצרים, מה זה חצות לילה אף זה חצות לילה, וכתיב בפסח על מצות ומרורים יאכלוהו, ש"מ שאכילת מצה אפי' עד חצות יצא ידי חובה. יהנה לא אכל המצה ביום הראשון אלא מקודם חצות כמעט, ונחשב לו יום שלם שנאמר שבעת ימים מצות תאכלו, ש"מ שאם נולד הלבנה עד חצי הלילה, יום שלם הוא, ונמצא היום והלילה מן החדש, וראו[ן] אותו היום לקבעו ראש חודש. וזהו פירושו חצות לילה איכא בינייהו, ר' יוחנן בעי כ"ד שעי מן החדש, וריש לקיש אמר לך אפילו מחצי הלילה כשר. ירושלמי בסוף פרק אם אינן מכירין אותו,

1) [וכמורות כח:].
2) [כמשלמות ליתא].
3) [כמשלמות ליתא] ולמא נראה מפרש"י ד"ה ולמא וכ"כ רש"י לקמן כח. ד"ה תרין, ד) רש"ל וס"ת.

תורה אור השלם

1) שבת שבתון הוא לכם ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב מערב עד ערב תשבתו שבתכם:
ויקרא כג לב
2) בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב:

(ה) רש"י ד"ה נולד קודם כו' שהם כמערב מתוך קוטנה אלא שש שעות אחר חדושה שהלבנה לעולם:

גליון הש"ם

גמ' לאבהושי סהדי. עיין לקמן מד ע"ב תד"ה לאמיטו:

רבינו חננאל (המשך)

ערב, ר' שמעון בן לקיש אמר מהכא עד יום האחד ועשרים לחודש בערב, מאי בינייהי, אמר אביי משמעות דורשין איכא בינייהו. כלומר, זה דורש מזה הפסוק, ושניהם דבר אחד אמרו. זה אין צריך פירוש. רבא אמר חצות לילה איכא בינייהו. ר' יוחנן שאמר מערב עד ערב סבר אם נולדה הלבנה בתחלת שעה ראשונה של לילה, קובעין בו ביום ראש חודש, דהא איכא מערב עד ערב. ור' שמעון בן לקיש (סבר) כתיב שבעת ימים מצת תאכלו, וכתיב בערב תאכלו מצות עד יום האחד ועשרים לחדש בערב, וכתיב בפסח ואכלו את הבשר בלילה הזה, וכתיב ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה, וקיימא לן דהוא חצות לילה, שנאמר ויהי בחצי הלילה, ונמר הלילה הזה של אכילת פסח מן הלילה הזה של עברת מצרים, מה זה חצות לילה אף זה חצות לילה, וכתיב בפסח על מצות ומרורים יאכלוהו, ש"מ שאכילת מצה אפי' עד חצות יצא ידי חובה. יהנה לא אכל המצה ביום הראשון אלא מקודם חצות כמעט, ונחשב לו יום שלם שנאמר שבעת ימים מצות תאכלו, ש"מ שאם נולד הלבנה עד חצי הלילה, יום שלם הוא, ונמצא היום והלילה מן החדש, וראו[ן] אותו היום לקבעו ראש חודש. וזהו פירושו חצות לילה איכא בינייהו, ר' יוחנן בעי כ"ד שעי מן החדש, וריש לקיש אמר לך אפילו מחצי הלילה כשר. ירושלמי בסוף פרק אם אינן מכירין אותו,

משקיעת החמה אתה מונה ללבנה, אמר ר' סימון והיו לאותות ולמועדים. על ידי זה ועל ידי זה. כלומר זה יוצא זוה נכנס. אמר ר' יוחנן ויהי ערב ויהי בקר יום אחר. ריש לקיש אמר החדש הזה, שיהא כולו מן החדש. ונמר הזה הזה, [2][כן] היכי דלא תיקשי לן דריש לקיש אדריש לקיש. כל ספיקה לקמיה (כי) שדינן, פשוטה היא.

ז) נראה לר"ל וכנ"ו תקפ"ט וכ"ה כשור ח"ת מ"ר תכ"ח ע"ש לו דל"ל וכ"ה ומכו סמכב לקמן והיינו. ח) עיין בבנאל המאור מ"ש על זה. ט) נראה לר"ל כי היכי דלא תקשה לן מדר"ל אדר"ל. וכיונת רבינו כזה דדרשה שאמר בירושלמי אלינה דר"ל ודרשה דלא אלינה אלא דעבר דבר זה הזה מפסח ודדין.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 contact@torah-box.com